

Bruxelles, 26.4.2017.
COM(2017) 251 final

Prijedlog

međuinstitucijskog proglasa o europskom stupu socijalnih prava

Europski parlament, Vijeće i Komisija svečano proglašavaju sljedeći tekst kao europski stup socijalnih prava.

EUROPSKI STUP SOCIJALNIH PRAVA

Preambula

U skladu s člankom 3. Ugovora o Europskoj uniji cilj je Unije, među ostalim, promicanje dobrobiti njezinih naroda i rad na održivom razvoju Europe koji se temelji na visokokonkurentnom socijalnom tržišnom gospodarstvu, u cilju pune zaposlenosti i društvenog napretka. Unija suzbija socijalnu isključenost i diskriminaciju, promiče socijalnu pravdu i zaštitu, ravnopravnost žena i muškaraca, međugeneracijsku solidarnost i zaštitu prava djeteta.

U skladu s člankom 9. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Unija pri utvrđivanju i provedbi svojih politika i aktivnosti uzima u obzir zahtjeve povezane s promicanjem visoke razine zaposlenosti, jamstvom dostatne socijalne zaštite, borbom protiv socijalne isključenosti te visokom razinom obrazovanja, osposobljavanja i zaštite zdravlja ljudi.

Člankom 151. Ugovora o funkcioniranju Europske unije predviđa se da Unija i države članice, imajući na umu temeljna socijalna prava, kao što su ona određena u Europskoj socijalnoj povelji potpisanoj 18. listopada 1961. u Torinu te ona iz Povelje Zajednice o temeljnim socijalnim pravima radnika iz 1989., imaju za cilj promicanje zapošljavanja, poboljšanje životnih i radnih uvjeta kako bi se na putu napretka omogućilo njihovo usklađivanje, odgovarajuću socijalnu zaštitu, socijalni dijalog, razvoj ljudskih potencijala u cilju trajne visoke stope zaposlenosti i borbe protiv isključenosti.

Člankom 152. Ugovora o funkcioniranju Europske unije predviđa se da Unija prepoznaje i promiče ulogu socijalnih partnera na svojoj razini, uzimajući u obzir raznolikost nacionalnih sustava. Ona olakšava dijalog među socijalnim partnerima poštujući njihovu autonomiju.

Poveljom Europske unije o temeljnim pravima, proglašenom 7. prosinca 2000. na sastanku Europskog vijeća u Nici, štite se i promiču brojna osnovna načela koja su ključna za europski socijalni model. Odredbe te Povelje odnose se na institucije, tijela, urede i agencije Unije, uz poštovanje načela supsidijarnosti, te na države članice samo kada provode pravo Unije.

Ugovor o funkcioniranju Europske unije sadržava odredbe kojima se utvrđuju ovlasti Unije povezane s, među ostalim, slobodom kretanja radnika (članci 45. do 48.), pravom poslovnog nastana (članci 49. do 55.), socijalnom politikom (članci 151. do 161.), promicanjem socijalnog dijaloga (članak 154.), uključujući sklapanje i provedbu sporazuma na razini Unije (članak 155.), jednakim plaćama muškaraca i žena za jednak rad (članak 157.), doprinosom razvoju kvalitetnog obrazovanja i strukovnog osposobljavanja (članci 165. i 166.), djelovanjem Unije kojim se nadopunjuju nacionalne politike i promiče suradnja u području zdravstva (članak 168.), ekonomskom, socijalnom i teritorijalnom kohezijom (članci 174. do 178.), oblikovanjem i nadzorom provedbe općih smjernica ekonomskih politika (članak 121.), utvrđivanjem smjernica za zapošljavanje i ispitivanjem njihove provedbe (članak 148.) i, općenitije, usklađivanjem zakonodavstava (članci 114. do 117.).

Europski parlament pozvao je na uspostavu europskog stupa socijalnih prava kako bi se ojačala socijalna prava, kratkoročno i srednjoročno pozitivno utjecalo na živote ljudi te poduprla izgradnja Europe u 21. stoljeću¹. Europsko vijeće naglasilo je da je rješavanje ekonomske i socijalne nesigurnosti prioritet te je pozvalo na stvaranje svijetle budućnosti za sve, zaštitu našeg načina života i osiguravanje boljih mogućnosti za mlade². Čelnici 27 država članica te Europskog vijeća, Europskog parlamenta i Europske komisije u Rimskoj deklaraciji obvezali su se raditi na ostvarivanju socijalne Europe. Ta se obveza temelji na načelu održivog rasta i promicanja gospodarskog i društvenog napretka te koheziji i konvergenciji, čuvajući pritom integritet unutarnjeg tržišta³. Socijalni partneri obvezali su se da će i dalje pridonositi Europi koja svojim radnicima i poduzećima donosi rezultate⁴.

Dovršetak jedinstvenog europskog tržišta posljednjih desetljeća pratio je razvoj čvrste socijalne stečevine, što je dovelo do napretka u slobodi kretanja, načinu života i radnim uvjetima, ravnopravnosti žena i muškaraca, zdravlju i sigurnosti na radu, socijalnoj zaštiti te obrazovanju i osposobljavanju. Uvođenje eura dalo je Uniji stabilnu zajedničku valutu kojom se koristi 340 milijuna građana u 19 država članica, što im olakšava svakodnevni život i štiti ih od financijske nestabilnosti. Unija se također znatno proširila, što je dovelo do brojnijih gospodarskih mogućnosti i promicanja društvenog napretka diljem kontinenta.

Tržišta rada i društva brzo se razvijaju, a globalizacija, digitalna revolucija, promjene u obrascima rada te društvena i demografska kretanja donose nove mogućnosti i izazove. Izazovi, kao što su izrazita nejednakost, dugotrajna nezaposlenost i nezaposlenost mladih te međugeneracijska solidarnost, često su prisutni u svim državama članicama, premda u različitim stupnjevima.

¹ Europski parlament, Rezolucija od 19. siječnja 2017. o europskom stupu socijalnih prava, 2016/2095(INI)

² Deklaracija iz Bratislave od 16. rujna 2016.

³ Rimská deklaracija od 25. ožujka 2017.

⁴ Zajednička izjava socijalnih partnera od 24. ožujka 2017.

Europa je pokazala namjeru da prebrodi financijsku i gospodarsku krizu i zahvaljujući odlučnim mjerama, gospodarstvo Unije sada je stabilnije, stope zaposlenosti rekordno su visoke, a nezaposlenost se kontinuirano smanjuje. Međutim, društvene posljedice krize, primjerice nezaposlenost mladih, dugotrajna nezaposlenost i rizik od siromaštva, vrlo su brojne i potrebno je hitno ih riješiti.

Zapošljavanje i društveni izazovi s kojima se Europa suočava u velikoj su mjeri posljedica relativno skromnog rasta koji je rezultat neiskorištenog potencijala u smislu sudjelovanja u zapošljavanju i produktivnosti. Budući da su gospodarski i društveni napredak povezani, uspostava europskog stupa socijalnih prava poboljšavanjem europske konkurentnosti i poticanjem ulaganja, otvaranja radnih mjesta i socijalne kohezije trebala bi biti dio sveobuhvatnijih napora u izgradnji uključivijeg i održivijeg modela rasta.

Europskim stupom socijalnih prava nastojali bi se postići učinkoviti rezultati u području zapošljavanja i socijalnih prava kao odgovor na postojeće i buduće izazove koji su izravno usmjereni na ispunjavanje osnovnih ljudskih potreba te osigurati bolje postizanje i provođenje socijalnih prava.

Intenzivniji rad na ostvarivanju rezultata u području zapošljavanja i socijalnih prava osobito je važan radi povećanja otpornosti i jačanja ekonomske i monetarne unije. Zbog toga je europski stup socijalnih prava prvenstveno usmjeren na europodručje, ali primjenjiv je na sve države članice koje žele u njemu sudjelovati.

Europski stup socijalnih prava odraz je načela i prava koji su ključni za pravednost tržišta rada i sustava socijalne skrbi te njihovo dobro funkcioniranje u Europi 21. stoljeća. Njime se potvrđuju određena prava koja već postoje u pravnoj stečevini Unije, a dodaju se nova načela za rješavanje izazova koji su rezultat društvenih, tehnoloških i gospodarskih kretanja.

Načela koja su utvrđena u europskom stupu socijalnih prava odnose se na građane Unije i državljane trećih zemalja sa zakonitim boravkom u Uniji. Kada je određeno načelo povezano s radnicima, ono se odnosi na sve zaposlene osobe, neovisno o njihovu radnom statusu te načinu i trajanju rada.

Europski stup socijalnih prava ne sprečava države članice ili njihove socijalne partnere da uspostave ambicioznije društvene standarde. Konkretno, ništa iz europskog stupa socijalnih prava ne smije se tumačiti na način da se ograničavaju prava i načela kako su u svojim područjima primjene utvrđena pravom Unije ili međunarodnim pravom i međunarodnim sporazumima čije su Unija ili sve države članice stranke, uključujući Europsku socijalnu povelju potpisanu u Torinu 18. listopada 1961. i mjerodavne konvencije i preporuke Međunarodne organizacije rada odnosno na način da se na ta prava i načela negativno utječe.

Uspostava europskog stupa socijalnih prava zajednička je obveza i odgovornost Unije, njezinih država članica i socijalnih partnera. Načela i prava utvrđena europskim stupom socijalnih prava trebala bi se provesti na razini Unije i na razini država članica u okviru njihovih nadležnosti te u skladu s načelom supsidijarnosti.

Na razini Unije europski stup socijalnih prava ne podrazumijeva veće ovlasti Unije od onih utvrđenih Ugovorima. On bi se trebao provesti u okviru tih ovlasti.

Na razini država članica njime se poštuju raznolikost kultura i tradicija europskih naroda te nacionalni identiteti država članica i organizacija njihovih javnih tijela na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Konkretno, uspostavom europskog stupa socijalnih prava ne utječe se na pravo država članica da utvrde osnovna načela svojih sustava socijalne sigurnosti te se ne bi trebalo utjecati na njihovu financijsku ravnotežu.

Socijalni dijalog ima središnju ulogu u jačanju socijalnih prava te održivog i uključivog rasta. Socijalni partneri na svim razinama imaju ključnu ulogu u ostvarivanju i provedbi europskog stupa socijalnih prava u skladu sa svojom autonomijom i pravom na kolektivno djelovanje.

Europski stup socijalnih prava

Poglavlje I.: Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada

1. Obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje

Svi imaju pravo na kvalitetno i uključivo obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje kako bi održali i stekli vještine s pomoću kojih mogu u cijelosti sudjelovati u društvu i uspješno ući na tržište rada.

2. Rodna ravnopravnost

a. Jednako postupanje i jednake mogućnosti žena i muškaraca moraju se osigurati i poticati u svim područjima, uključujući sudjelovanje na tržištu rada, uvjete zaposlenja i napredovanje u karijeri.

b. Žene i muškarci imaju pravo na jednaku plaću za rad jednake vrijednosti.

3. Jednake mogućnosti

Bez obzira na spol, rasnu ili etničku pripadnost, vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili spolnu orijentaciju, svi imaju pravo na jednako postupanje i jednake mogućnosti u pogledu zapošljavanja, socijalne zaštite, obrazovanja te pristupa robi i uslugama dostupnima javnosti. Potiču se jednake mogućnosti nedovoljno zastupljenih skupina.

4. Aktivna potpora zapošljavanju

- a. Svi imaju pravo na pravovremenu i prilagođenu pomoć u poboljšavanju izgleda za zapošljavanje ili samozapošljavanje. To uključuje pravo na potporu pri traženju posla, osposobljavanju i prekvalifikaciji. Svi imaju pravo na prijenos socijalne zaštite i prava na osposobljavanje kada mijenjaju radno mjesto.
- b. Mladi imaju pravo na kontinuirano obrazovanje, naukovanje, pripravništvo ili pouzdanu ponudu za posao u razdoblju od četiri mjeseca nakon gubitka posla ili prekida obrazovanja.
- c. Nezaposleni imaju pravo na prilagođenu, neprekidnu i dosljednu potporu. Dugotrajno nezaposleni imaju pravo na detaljnu individualnu procjenu najkasnije 18 mjeseci od gubitka posla.

Poglavlje II.: Pravedni radni uvjeti

5. Sigurno i prilagodljivo zaposlenje

- a. Bez obzira na vrstu i trajanje radnog odnosa radnici imaju pravo na pravedno i jednako postupanje u pogledu radnih uvjeta, pristupa socijalnoj zaštiti i osposobljavanja. Potiče se prijelaz prema zapošljavanju na neodređeno vrijeme.
- b. U skladu sa zakonodavstvom i kolektivnim ugovorima osigurava se potrebna fleksibilnost poslodavaca da se brzo prilagode gospodarskim promjenama.
- c. Potiču se inovativni oblici zapošljavanja kojima se osiguravaju kvalitetni radni uvjeti. Potiču se poduzetništvo i samozapošljavanje. Olakšava se profesionalna mobilnost.
- d. Sprečava se sklapanje radnih odnosa s nesigurnim radnim uvjetima, uključujući zabranu zlouporabe nestandardnih ugovora. Probni rad trebao bi se zaključiti u razumnom roku.

6. Plaće

- a. Radnici imaju pravo na pravedne plaće s kojima se može dostojno živjeti.
- b. Osigurava se primjerena minimalna plaća kojom se mogu zadovoljiti potrebe radnika i njihovih obitelji u određenim nacionalnim gospodarskim i društvenim uvjetima te pristup zapošljavanju i poticaji za traženje zaposlenja. Sprečava se siromaštvo zaposlenih.

c. Sve se plaće utvrđuju transparentno i predvidljivo u skladu s nacionalnom praksom i poštujući autonomiju socijalnih partnera.

7. Informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza

a. Radnici imaju pravo na početku zaposlenja u pisanom obliku biti upoznati sa svojim pravima i obvezama koji proizlaze iz radnog odnosa, uključujući probni rad.

b. Prije dobivanja otkaza radnici imaju pravo biti upoznati s razlozima za njegovo dobivanje i mora im se dati razuman otkazni rok. Radnici imaju pravo pristupa djelotvornom i nepristranom rješavanju sporova, a u slučaju neopravdanog otkaza imaju pravo na pravnu zaštitu, uključujući primjerenu kompenzaciju.

8. Socijalni dijalog i uključenost radnika

a. Provođi se savjetovanje se sa socijalnim partnerima o osmišljavanju i provedbi gospodarskih i socijalnih politika te politika zapošljavanja u skladu s nacionalnom praksom. Potiče ih se da pregovaraju o kolektivnim ugovorima i sklapaju ih u svim područjima koja su im relevantna poštujući svoju autonomiju i pravo na kolektivno djelovanje. Prema potrebi, sporazumi koje su sklopili socijalni partneri provode se na razini Unije i njezinih država članica.

b. Radnici i predstavnici radnika imaju pravo pravovremeno biti upoznati s pitanjima koja su im relevantna te se uključiti u raspravu o njima, osobito u pogledu prijenosa, restrukturiranja i spajanja poduzeća te kolektivnog otpuštanja.

c. Potiče se potpora povećanju kapaciteta socijalnih partnera za promicanje socijalnog dijaloga.

9. Ravnoteža između poslovnog i privatnog života

Roditelji i osobe koje su dužne skrbiti o drugima imaju pravo na primjeren dopust, fleksibilne radne uvjete i pristup uslugama skrbi. Žene i muškarci imaju pravo jednakog pristupa posebnim dopustima za skrb i potiču se da ih jednakomjerno koriste.

10. Zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje te zaštita podataka

a. Radnici imaju pravo na visoku razinu zaštite zdravlja i sigurnosti na radu.

b. Radnici imaju pravo na radno okruženje koje je prilagođeno njihovim profesionalnim potrebama te koje će im omogućiti da što duže sudjeluju na tržištu rada.

c. Radnici imaju pravo na zaštitu osobnih podataka na radnom mjestu.

Poglavlje III.: Socijalna zaštita i uključenost

11. Skrb o djeci i potpora djeci

- a. Djeca imaju pravo na pristupačan i kvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje.
- b. Djeca imaju pravo na zaštitu od siromaštva. Djeca iz ugroženih sredina imaju pravo na posebne poticajne mjere za ostvarivanje jednakih mogućnosti.

12. Socijalna zaštita

Bez obzira na vrstu i trajanje radnog odnosa radnici, a u usporedivim uvjetima i samozaposleni, imaju pravo na primjerenu socijalnu zaštitu.

13. Naknade za nezaposlene

Nezaposleni imaju pravo na primjerenu potporu za aktivaciju od javnih zavoda za zapošljavanje pri (ponovnom) uključivanju na tržište rada i primjerenu naknadu za nezaposlene u razumnom trajanju, u skladu s njihovim doprinosima i nacionalnim pravilima o ispunjavanju uvjeta za primanje naknade. Tim naknadama ne smije se destimulirati brz povratak na tržište rada.

14. Minimalni dohodak

Svi koji nemaju dovoljno sredstava imaju pravo na primjereni minimalni dohodak koji omogućuje dostojan život u svim njegovim fazama te pravo djelotvornog pristupa potpornim dobrima i uslugama. Za one koji mogu raditi minimalni bi dohodak trebalo kombinirati s poticajima za (ponovno) uključivanje na tržište rada.

15. Dohodak u starosti i mirovine

- a. Umirovljeni radnici i samozaposleni imaju pravo na mirovinu koja odgovara njihovim doprinosima i čini primjeren dohodak. Žene i muškarci imaju jednake mogućnosti za ostvarivanje prava na mirovinu.
- b. Sve starije osobe imaju pravo na resurse koji im omogućuju dostojan život.

16. Zdravstvena skrb

Svi imaju pravo pravovremenog pristupa pristupačnoj i kvalitetnoj preventivnoj i kurativnoj zdravstvenoj skrbi.

17. Uključenost osoba s invaliditetom

Osobe s invaliditetom imaju pravo na potporu dohotku koja im omogućuje dostojan život, usluge koje im omogućuju sudjelovanje na tržištu rada i u društvu te radno okruženje prilagođeno njihovim potrebama.

18. Dugotrajna skrb

Svi imaju pravo na pristupačne i kvalitetne usluge dugotrajne skrbi, osobito na usluge skrbi u vlastitom domu i u zajednici.

19. Stanovanje i pomoć beskućnicima

- a. Onima kojima je to potrebno omogućuje se pristup socijalnim stanovima ili kvalitetnoj pomoći za stanovanje.
- b. Ranjive osobe imaju pravo na primjerenu pomoć i zaštitu od prisilnih deložacija.
- c. Osiguravaju se primjerena skloništa i usluge za beskućnike radi promicanja njihove socijalne uključenosti.

20. Dostupnost osnovnih usluga

Svi imaju pravo pristupa kvalitetnim osnovnim uslugama, uključujući vodu, kanalizaciju, energiju, prijevoz, financijske usluge i digitalnu komunikaciju. Potpora pristupu takvih uslugama dostupna je onima kojima je potrebna.